

Oponentní posudek disertační práce

předložené Husitské teologické fakultě UK ve studijním oboru Judaistika:

Adam BAUDIŠ, *Jiftách a lidská oběť v Tanachu,*

Praha 2019, 173 stran.

Školitel: doc. PhDr. Bedřich Nosek, CSc.

1. Popis a charakteristika:

Záměrem práce je pojednat kontroverzi, již vyvolává biblický oddíl o soudci Jiftáchovi s enigmatickým motivem obětování jeho dcery (Sd 10,6 – 12,7), a to jak v rovině exegetické, tak v perspektivě dějin recepce a dějiny výkladů tohoto oddílu v židovské a křesťanské tradici, tak i v širších kulturně historických souvislostech fenoménu lidských obětí na starověkém Předním Východě.

Výchozí pracovní hypotézou je autorovi předpoklad, že v pozadí příběhu je historicky reálná praxe lidských obětí „na území Israele“ a příběh by tedy mohl být výrazem kritiky této praxe (s. 7). Tři hlavní cíle své práce proto formuluje takto: (1) ... „tuto hypotézu ověřit a případně opravit“, (2) „zpracování základních rabínských textů, ... jejich překlad a výklad a zařazení ... do mozaiky interpretací“ a (3) „vytvoření přehledu různých interpretací Jiftáchova příběhu, jejich analýza a porovnání“ (s. 8). Metodicky autor slibuje především pracovat s primárními texty, důkladně je analyzovat synchronně i diachronně, zasadit je do literárních i historicko-kulturních kontextů a komparovat přístupy a interpretační pozice starověkých i současných vykladačů.

Celkem ústrojně s tímto záměrem člení autor svou práci do čtyř hlavních kapitol – I. *Jiftách biblický* (s. 10–61), II. *Jiftách rabínský* (s. 62–112), III. *Jiftách obětní* (s. 113–148) a IV. *Jiftách interpretační* (s. 149–152). Ve stručném *Závěru* (s. 153–155) autor rekapituluje svůj postup a souhrnně jej vyhodnocuje.

2. Hodnocení věcné:

2.1 Téma, jeho vymezení a návaznost na dosavadní bádání

Zvolené téma je nepochybně badatelsky „atraktivní“, jak autor sám formuluje v prvním odstavci svého úvodu (s. 7), a to včetně širších souvislostí, dějin recepce a dějin působení daného oddílu (v tradici židovské, křesťanské i obecně kulturní a umělecké). Logicky z toho plyne, že je k němu zpracováno velké množství studií, včetně důkladných monografií (viz např. souhrny a odkazy v příslušných článcích současných vědeckých encyklopedií, např. “Jephtah” a “Jephtah's Daughter” in: C. Helmer e. a. /eds./, *Encyclopedia of the Bible and its Reception*. Vol. 13, Berlin/Boston 2016, c. 885–888, resp. 889–901). Autor však explicitně

tvrdí, že „monografie k tomuto tématu hledáme marně“ (s. 7) a vskutku klíčové práce k danému tématu ignoruje. V tom tkví základní a svým významem zcela fatální problém této disertační práce – její autor si očividně nedal práci s rešerší dosavadního bádání k danému tématu (nebo tak učinil zcela ledabyly a naprosto nedostatečně) a nezná zásadní monografické ani speciální publikace. Proto nemá a ani nemůže mít jasno o tom, zda a čím by jeho studie mohla přispět k současnému stavu bádání a nemá jasnou představu o tom, k jakým současným trendům – v čem a proč – se svou prací hodlá připojit. Jeho vymezení tématu působí amatérsky, ani v jedné ze čtyř hlavních kapitol (sic!) nenavazuje na současný stav bádání. V závěru své práce prohlašuje za svou „teorii“ postřeh, který je v odborné literatuře již léta známý, zpracovaný a v různých aspektech kriticky užívaný.

Literatura, kterou autor užívá, je zřejmě víceméně nahodilým souborem toho, co mu přišlo do ruky a co jej zaujalo. Jakkoli se v tomto souboru objevují vedle obecnějších kompendií, „samozřejmostí“ a publikací druhořadých i kvalitní monografické tituly a cenné studie, a jakkoli seznam literatury (s. 156–166) celkově působí relativně „mohutným dojmem“, absence důležitých a aktuálních titulů je zde neoddiskutovatelná a pro disertační doktorskou práci jednoznačně netolerovatelná (v této míře by byla neúnosná i pro magisterskou diplomovou práci, neboť už ta musí být založena na solidní rešerši!).

Několik příkladů, bez nároku na úplnost:

- K zásadním monografiím k tématu, které byly několikrát recenzovány v klíčových oborových časopisech, v současné odborné literatuře jsou k danému tématu často citovány a v odborných knihovnách jsou běžně dostupné (– jak je možné, že na ně autor při svém studiu nenarazil?! –), patří mimo jiné: • M. Bauks, *Jephtas Tochter: Traditions-, religions- und rezeptionsgeschichtliche Studien zu Richter 11,29-40* (Forschungen zum Alten Testament 71), Tübingen 2010. • D. Böhler, *Jiftach und die Tora: Eine intertextuelle Auslegung von Ri 10,6 - 12,7* (ÖBS 34), Frankfurt a. M. 2008. • C. Houtman – K. Spronk, *Jefta und seine Tochter: Rezeptionsgeschichtliche Studien zu Richter, 11, 29-40* (Altes Testament und Moderne), Münster 2007. • M. Sjöberg, *Wrestling with Textual Violence: The Jephtah Narrative in Antiquity and Modernity* (Bible in the Modern World 4), Sheffield 2004. • D. Marcus, *Jephtah and His Vow*, Lubbock, Tex. 1986. • F. Stavrakopoulou, *King Manasseh and Child Sacrifice. Biblical Distortions of Historical Realities* (BZAW 338), Berlin 2004 (tato hojně citovaná a odkazovaná práce se sice primárně věnuje textu z 2Kr 21, podrobně však mapuje historicko-náboženský kontext a příslušné biblické i mimobiblické texty).
– Je na místě zdůraznit, že tyto monografie jsou věnovány jak problematice vlastního biblického textu a jeho výkladu, tak také dějinám recepce a dějinám interpretace od antiky až po moderní dobu, tedy právě pojetí či vymezení tématu, s nímž autor přichází a v němž postuluje vlastní přínos. Nahlédnutím do uvedených monografií snadno zjišťujeme, že disertační práce A. Baudiše srovnatelné hloubky analytického záběru ani soustavnosti pojednání, jež tyto publikace nabízejí, ani zdaleka nedosahuje.
- K důležitým komentářům, které soustavným způsobem shrnují dosavadní studie a představují publikace typu *sine qua non* pro další práci s texty knihy Soudců, patří zejména • W. Groß, *Richter*. Herders theologischer Kommentar zum Alten Testament, Freiburg im Breisgau 2009 (celkem 896 stran, dostupný v knihovnách UK!). Z dalších komentářů jsou dodnes často citovány např. • J. A. Soggin, *Judges*. Old Testament Library, London 1987 (Jiftachovu příběhu věnuje pozornost na s. 201-222), • D. M. Gunn, *Judges*. Blackwell Biblical Commentaries, Oxford 2005 nebo • E. J. Hamlin, *At Risk in the Promised Land: A Commentary on the Book of Judges* (International Theological Commentary), Winona Lake 1990.
– Proč autor tyto běžně dostupné komentáře „první kvalitativní kategorie“ nepoužíval a proč se místo nich „bez přehnané kritičnosti“ opíral o publikace starší, často stručnější a o méně specializované „přehledovky“?
- Autor pracuje s hebrejským textem Bible, na několika místech otevírá problematiku textové kritiky. Proč k této práci nepoužívá nejnovější kritickou edici textu knihy Soudců (N. Fernández Marcos (ed.), *Judges. Biblia hebraica quinta, vol 7*, Stuttgart 2011.), která kromě nově, mnohem důkladněji zpracovaného kritického aparátu k masoretskému textu obsahuje také poměrně

podrobný textově-kritický komentář, který shrnuje dosavadní bádání a vyhodnocuje příslušné varianty, a to právě také k problémům, které autor otevírá (např. s. 26 jméno „Maónců“)?

- Na několika místech se autor pouští do diachronní problematiky biblické tradice a problémy výkladu textu řeší poukazem na starší či pozdější vrstvy a na jejich možnou redakci. Jeho argumentace je však značně povrchní, nezná jasných kritérií, bez návaznosti na klíčové publikacemi k dané problematice – například: • U. Becker, *Richterzeit und Königtum: Redaktionsgeschichtliche Studien zum Richterbuch* (Beihefte zur Zeitschrift für die alttestamentliche Wissenschaft 192), Berlin 1990. • R. G. Kratz, *Die Komposition der erzählenden Bücher des Alten Testaments. Grundwissen der Bibelkritik* (UTB 2157 M), Göttingen 2000. • E. Zenger / Ch. Frevel (Hrsg.), *Einleitung in das Alte Testament* (Kohlhammer Studienbücher Theologie 1,1), Stuttgart 2012, (8. durchges. Aufl.), zejména část D. Die Bücher der Geschichte (s. 233-404; spec. ke knize Soudců s. 269nn).
- Práce věnované *problematice lidských obětí* v kontextu starověkého Orientu, jejichž znalost by autora mj. hned na začátku ochránila před problémem jeho výchozí hypotézy ... a v nichž každý zájemce najde dříve a lépe formulované teze než u A. Baudiše (který v zajetí své výchozí hypotézy svůj nový přístup k problematice teprve subjektivně „objevuje“), jsou například: • K. Finsterbusch – A. Lange – D. Römheld (eds.), *Human Sacrifice in Jewish and Christian Tradition* (Studies in the history of religions 112), Leiden 2007. • S. M. Olyan, *Ritual Violence in the Hebrew Bible: New Perspectives*, New York 2015. • A. Porter – G. M. Schwartz, *Sacred Killing: The Archaeology of Sacrifice in the Ancient Near East*, Winona Lake 2012. • E. Noort, „Child Sacrifice in Ancient Israel: The Status Quaestionis“, in: J. N. Bremmer, *The Strange World of Human Sacrifice* (SHAR), Louvain 2007, 103–125.

K problematice lidských obětí (i Jefteho příběhu) viz přehledný, důkladně zpracovaný, poměrně rozsáhlý encyklopedický článek Michaely Bauks, „Art. Menschenopfer“, in: *Das Wissenschaftliche Bibellexikon im Internet* (www.wibilex.de) 2018, který přehledně kategorizuje dílčí aspekty a typy obětí, shrnuje současný stav bádání a eviduje relevantní literaturu.

- Z oblasti *jednotlivých studií* nedávných a současných odborníků, kteří významným způsobem řeší, vyhodnocují a přehodnocují otázky, jež A. Baudiš otevírá a k nimž se vyjadřuje, lze uvést řadu titulů, které jsou v aktuálních studiích opakovaně citovány a každá disertační práce k danému tématu by je měla zohlednit. Autor předložené práce s nimi však nepracuje. Z klíčových například: • W. Richter, "Die Überlieferungen um Jephtah Ri 10,17 - 12,6", in: *Biblica* 47/4 (1966), 485-556 (klíčový článek, který znamená přelom v dosavadním bádání!). • W. Groß, Jiftachs Tochter, in: týž, *Studien zum Richterbuch und seinen Völkernamen* (SBAB.AT 54), Stuttgart 2012, 44-63. • H.-D. Neef, "Jephtha und seine Tochter (Jdc. XI 29-40)", in: *Vetus Testamentum* 49/2 (1999), 206-217. • G. Minnaard, "Eine Geschichte zum Weinen - Jephtas Tochter: Exegese von Ri 11,29-40 im Zusammenhang des Richterbuches", in: *Texte & Kontexte* 43/3 (1989), 2-30. • T. Ilan, "Gender difference and the rabbis: Bat Yiftah as human sacrifice", in: K. Finsterbusch – A. Lange – D. Römheld (eds.), *Human Sacrifice in Jewish and Christian Tradition*, Leiden 2007. • S. Grätz, „Jiftach und seine Tochter“, in: P. Mommer – A. Scherer, *Geschichte Israels und deuteronomistisches Geschichtsdenken* (AOAT 380), Münster 2010, 119–134. • D. U. Rottzoll – A. Rottzoll, „Die Erzählung von Jiftach und seiner Tochter (Jdc 11,30-40) in der mittelalterlich-jüdischen und historisch-kritischen Bibelexegese“, *ZAW* 115/2 (2003), 210–230. • C. Houtman, „Die Bewertung eines Menschenopfers. Die Geschichte von Jefta und seiner Tochter in früher Auslegung“, *BN* 117 (2003), 59–70. • U. Hübner, „Hermeneutische Möglichkeiten. Zur frühen Rezeptionsgeschichte der Jefta-Tradition“, in: E. Blum (ed.), *Die Hebräische Bibel und ihre zweifache Nachgeschichte*, Neukirchen-Vluyn 1990, 489–501. • S. Valler, "The Story of Jephtah's Daughter in the Midrash", in: A. Brenner (ed.), *Judges* (FCoB), Sheffield 1999, 48–66.

Základním úkolem disertační doktorské práce je zpracovat, vyhodnotit a bilancovat současný stav bádání k dané problematice a na tomto základě pak definovat vlastní téma a vlastní cíle doktorandova výzkumu tak, aby k aktuálnímu stavu bádání disertační práce něco specifického přinesla. A. Baudiš však své téma již v úvodu představuje velice široce, jakoby spíše publicisticky (téma je pro něj „atraktivní“). Současný stav bádání si však soustavně nezpracoval a nevyhodnotil; proto pak ve svém postupu pojednává jeho aspekty nespécificky, k současnému bádání často jaksi „mimoběžně“. K aktuální odborné diskusi a k jejím trendům autor ničím podstatným nepřispívá. Dokonce i jeho revue dosavadních

přístupů a interpretací, která by snad měla být v tomto ohledu klíčovou kapitolou, je jen neúplným, značně nahodilým výpisem podrobněji nijak neanalyzovaného a řádně nevyhodnoceného materiálu, bez vlastní soustavné argumentace či kritických hodnotících závěrů (kap. IV. *Jiftách interpretační*, s. 149–152, tedy pouhé 4 strany!). Tentýž fatální nedostatek odborné kritické práce se pak logicky projevuje také v *Závěru* (s. 153–155); autor zde na dvou stranách (sic!) jen víceméně deskriptivně rekapituluje svůj postup při práci, avšak nepřináší žádné vlastní obsahově uchopené teze, jež by byly výsledkem jeho analytického či hodnotícího úsilí a jež by formulovaly něco nového, zajímavého, přínosného, co už nebylo – výrazně důkladněji a lépe – k dané problematice pojednáno a publikováno jinými autory v minulosti. Jeden ze svých „nálezu“, který A. Baudiš za svůj přínos považuje (označuje jej nadneseně jako „teorii“, viz níže), v kontextu odborné diskuse posledních desetiletí není ničím novým; pokud by znal klíčové publikace k danému tématu, do své iluze by neupadl.

Již tento první kritický poznatek vede oponenta zcela jednoznačně k závěru, že práce v předloženém tvaru nemůže být úspěšně obhájena. Na hodnotící komisi bude uvážít, zda jsou autorovy dosavadní výsledky alespoň té povahy a kvality, aby práci ještě mohl podstatným způsobem přepracovat a zásadně doplnit.

Jakkoli by na tomto místě mohl oponentní posudek již přejít k celkovému závěru, uvedu pro zřetelnost ještě několik poznámek k tomu, jak se uvedená kvalita zpracování projevuje v jednotlivých kapitolách, v dílčích rysech a jednolitostech.

2.2 K hlavním částem práce (kapitolám)

I. *Jiftách biblický* (s. 10–61). V úvodu autor explicitně představuje, o jakou literaturu se hodlá opírat a které z příruček bude užívat. Jedná se o velmi úzký a z hlediska odborných standardů v biblistice dost podivný výběr – navíc, autor jej nijak nezduvodňuje (může snad být v odborné práci výběr referenčních zdrojů náhodný?!, s. 10–11). Již výše bylo uvedeno, že autor při práci opomenul řadu podstatných monografií, studií a také nejlepší existující komentáře – vesměs literaturu bez problémů dostupnou. Na jeho výkladu se to velmi zřetelně projevuje.

Například v kapitole věnované deuteronomistické redakci (20–22) pracuje jen s jediným relevantním zdrojem (Liverani, it. orig. 2003, v polském překladu 2016 – i tento titul je však spíše kompendiem k dějinám Izraele než pojednáním o literárních dějinách biblických látek). Uvádět v této souvislosti jako autoritu I. Finkelsteina (jakkoli se ve svých historických a archeologických pracích, ano i v publikaci citované k této otázce „přeshraničně“ také vyjadřuje), přitom však opomenout klíčové autory, kteří o dané problematice v posledních dekádách publikují, je projevem elementární neznalosti (látka dtr. redakce knih Předních proroků přitom v biblistice patří k povinnému penzu bakalářského studia!). Zřejmě na základě vlastní odborné nejistoty autor uzavírá svůj výklad nekritickým převzetím Liveraniho teze, kterou ovšem příznačně „rozmlžil“ a zahalil do vágní podmíněné formulace („Přijmeme-li tuto tezi, pak je jednoduché si představit...“ s. 22).

Klíčovou pasáží této části práce je podkapitola *1.2 Analýza a komentář*; její věcně velkou váhu v rámci celé práce vyjadřuje její značný rozsah (s. 22–56). Již vstupní pasáž o členění textu však naznačuje, jak je práce metodicky slabá. Autor vtipně formuluje osnovu studovaného oddílu do souměrně tvořených podtitulů (*Jiftáchovo mládí*; *Jiftách soudcem*; *Jiftách vojevůdcem*; *Jiftách kontra Efrajim* atd., včetně další úrovně podtitulů). Svůj výčet však uvádí naprosto vágně formulovaným tvrzením: „*Jiftáchův příběh lze podle jeho narativní struktury rozdělit do těchto částí*“ (s. 23). – Autor nikde neuvádí, na základě jaké narativní analýzy či podle kterých kritérií ke svému rozdělení oddílu došel. Tento otazník ještě

podtrhuje skutečnost, že v poznámce cituje dvě jiná pojetí osnovy: jednak to, k němuž na základě své naratologické analýzy uvádí Ph. Tribbleová, a pak ještě další alternativu, již ve svém komentáři uvádí T. C. Butler (s. 24-25, pozn. 64). Autor ponechává tyto tři alternativy bez dalšího zpracování, bez analýzy, bez výkladu a bez vyhodnocení. Pouze je propojuje „oslím můstkem“ – fantasticky volnou formulací „text je zároveň možné vidět jako... Pak by struktura mohla být takováto (sic!)“ (s. 24, pozn. 64). – Nezbyvá než trvat na tom, aby autor své členění literární jednotky řádně zdůvodnil a vysvětlil jeho význam pro následující výklad.

Následující pasáže, které mají být „analýzou a komentářem“ jednotlivých částí probíraného textu obsahují řadu dobrých postřehů, výpisků a poznámek z četby uvedené literatury a vlastních výkladových poznámek. Celek ovšem vytváří pojednání, které není ani kritickou analýzou, ani vědeckým komentářem (ve smyslu standardního žánru biblické vědy, srov. např. dílo W. Große či autorem užívaný komentář T. C. Butlera), nýbrž svéráznou směsí přeříkaného obsahu příběhu, historizujících poznámek (jakoby se děj historicky reálně odehrál a postavy byly na dějinně-historickém jevišti), literárně-kritických či dokonce textově-kritických poznámek (tedy hodnocení jevů v rovině literatury, např. prvků vypravěčské strategie, či doložených variant textu), někde i naratologických poznámek vyvozených jakoby z vnitřního světa příběhu. Z jedné roviny na druhou přitom autor přechází jakoby mimoděk, aniž by ukončil a vyhodnotil, co právě poznamenal ... a to i několikrát v rámci jednoho odstavce svého výkladu. Jakoby si ani nebyl kriticky vědom toho, co činí (srov. např. s. 26–27).

Mnoho daností vykládaného textu, které při odborném zpracování vyžadují přesnou analýzu, konkrétní argumentaci a jasné vyvození závěrů, zůstává ve výkladu A. Baudiše zcela zbytečně a pro doktorskou disertaci nepřipustně zahaleno podivným hávem neurčitosti a formulační i argumentační nejasnosti. Příkladem za všechny může být autorův výklad vlastního jména hlavní postavy „Jiftách“ (s. 28). To je podle autora „s největší pravděpodobností odvozeno od kořene פתח ..., čímž by ho bylo možné dát do určité souvislosti s jeho slibem...“. „Čtení jména jako »Jefte«, které známe ze starších českých překladů..., pochází pravděpodobně z řecké či latinské varianty...“ (s. 28). Proč autor neuvede jasně, s příslušnými argumenty, případně i variantami možností a s odkazy na relevantní zdroje, co daný tvar jména z jazykového hlediska znamená, jak souvisí s motivem slibu či jaká je z lingvistického hlediska trajektorie počestného tvaru jména „Jefte“. Takto, jakkoli ve svém výkladu sem tam uvádí i hebrejskou i řeckou terminologii, zůstává jeho text odborně téměř bezcenným a značně nejasným pojednáním, které neodpovídá standardnímu způsobu výkladu a termín náležitě nevysvětluje.

Oponent se na tomto místě zřiká dalšího vršení kritických výhrad k I. kapitole, mohl by takto postupovat téměř stranu po straně, často spíše odstavec po odstavci.

II. Jiftách rabínský (s. 62–112). Kapitola má obdobné zásadní i dílčí vady, zejména metodologické povahy, jako předchozí kapitola a vlastně jako práce celá. V úvodu kapitoly autor ve druhém odstavci programově vyhláší: „Pro tuto práci jsme vybrali šest děl, které chronologicky zachycují určitou kontinuitu výkladu Jiftáchova příběhu od starověku po středověk“ (s. 62). Inu, proč ne, výběr je to nakonec i docela rozumný... – ale kde jsou nějaká relevantní kritéria tohoto výběru? Kde je důkladné představení celkového obrazu o tom, kde a jak je příběh Jiftácha, motiv „obětování“ jeho dcery a problematika lidských obětí v pramenech židovské tradice přítomen? Kde je nějaký relevantní nárys dosavadního bádání k tomuto tématu v oboru judaistiky? – To vše by přece mělo být zpracováno a představeno, vyhodnoceno a uváženo ... aby pak autor mohl věrohodně zvolit svých šest vybraných příkladů. Bez tohoto základu je jeho programová věta o volbě šesti děl pouze svévolným,

nijak nezdůvodněným krokem, který v odborné rozpravě nemůže obstát a v disertační práci je nepřipustný.

Zajisté souhlasím, že je na místě pojednat Židovské starožitnosti od Josefa Flavia. Je pak ale přiměřené nadepsovat celou kapitolu „Jiftách rabínský“? Jak se to srovnává s autorovým tvrzením v prvním, vymezujícím odstavci kapitoly, který atribut „rabínský“ spojuje se soustředěním na Talmud? Ostatně, také v závěrečném shrnutí (kap. 2.7) autor Flaviovo pojetí označuje za výjimku v kontextu rabínské literatury... (s. 111). Považuje snad autor za přiměřené zahrnovat Josepha Flavia mezi rabíny?

Výkladové části této kapitoly jsou vesměs vlastní tvorbou autora, odkazy do literatury se týkají až na výjimky pouze encyklopedických děl a kompendií, uvádějí hlavně orientační a kontextové informace. Není tu žádná analýza, žádné odborné kritické zkoumání, jen obecné poznámky k výskytu či absenci sledovaných motivů. Proč autor nevyužil odbornou sekundární literaturu, která existuje právě také k recepci Jiftáchova příběhu v rabínských a obecněji židovských textech? A proč například k Židovským starožitnostem nevyužil nejnovější anglickou edici s jejím bohatým aparátem a komentářem (J. Flavius, *Judean Antiquities, Books 5-7. Series Flavius Josephus: translation and commentary Volume 4*, ed. Ch. T. Begg, Leiden 2005)? Pojednání, které sice přináší vlastní překlady a komentáře textů, ale které kromě základní opory v encyklopedických dílech není založeno na znalosti a kritickém zpracování dosavadního (a zejména aktuálního) odborného diskursu k dané problematice, nemůže aspirovat na místo mezi vědeckými texty, zejména pak na přijetí za kvalifikační text typu doktorské disertace.

III. *Jiftách obětní* (s. 113–148)

Opět nezbývá než konstatovat, že autorův výběr použité literatury (explicitně představen na s. 113) je podivný – nejen neúplný, nýbrž z hlediska aktuálního stavu bádání zastaralý. Jak je možné, aby se seriózní autor v doktorské disertaci anno 2019 ve svém výkladu v řadě pasáží opíral o teze George Heidera (o jeho publikaci o kultu Molecha z 1989) a o něco starší práci A. R. W. Greena (1973) či aby je neproblematicky referoval, když byly jejich publikace již brzy po jejich zveřejnění významným způsobem kriticky recenzovány, a to autoritami kalibru Marka S. Smitha, Diany Edelman, Saula M. Olyana, Johna A. Emertona a dalšími? Ani krátce po jejich vydání, natož dnes nemohou být tyto práce považovány za neproblematický obraz odborného konsensu.

Podobně jako u předchozí kapitoly i zde působí výkladové pasáže jako koláž editovaných výpisků. Autor aditivně spojuje referovaná tvrzení a hypotézy, jak se s nimi seznámit v uvedené četbě, postupně vždy referuje z jednoho či dvou zdrojů a žádnou vlastní analýzu či kritickou rozpravu neotevívá. Kapitolu 3.1 (s. 122), podobně jako řadu jiných pasáží, uzavírá posledním referátem cizího tvrzení, resp. domněnky. Nepřipojuje k tomu žádné vlastní vyhodnocení, žádnou vlastní práci na daném tématu (obdobně to je v závěru podkapitol 3.2.1 na s. 124).

V závěru této části pak autor v podkapitole 3.2.6 *Lidská oběť v Tanachu jako narativní prostředek* (s. 134–136) prezentuje svou „vlastní tezi“, že oddíly o obětování člověka (resp. dítěte) je možné interpretovat „jako součást negativního vymezení identity“. V Závěru práce tuto část vypichuje jako vlastní přínos a nadneseně ji označuje za „teorii / naši teorii“ (s. 153, opakovaně). Tuto tezi A. Baudiš ostatně prezentoval již na jedné z doktorandských konferencí a následně ji publikoval ve svém textu „Lidská oběť ve funkci negativního vymezení identity ve starozákonním narativu“ (in: L. Říhová (ed.), *Svět pro příští generace: Mýtus a identita 2017*, Chomutov 2019, 6–13).¹ Příslušná pasáž v disertační práci navazuje na tento

¹ Sborník je dostupný online: https://htf.cuni.cz/HTF-565-version1-sppg_2017_sbornik_final.pdf.

autorův článek. Kromě jednoho odkazu do Łachova komentáře v patových poznámkách disertace odkazuje autor pouze sám na sebe (viz pozn. 411-415 na s. 135n). Jakkoli předkládá svůj výklad tak, že se jedná o jeho vlastní myšlenku a že se jedná o něco nového, je to jen jeho iluze související nejspíš s jeho neznalostí příslušné odborné literatury. Možnost nepřímého chápání funkce těchto textů je v moderním bádání již delší dobu diskutována. Například Michaela Bauks tomuto pojetí věnovala ve své monografii z roku 2010 celou kapitolu (*Menschenopferkritik als Polemik gegen fremde Kulturen*, s. 140–154) a – na rozdíl od A. Baudiše, který vlastně jen uvedl řetězec vlastních úvah – zřetelně, na základě kritického vyhodnocení pramenů a v kritické diskusi s dosavadním bádáním doložila, že již v řeckém prostředí jsou zmínky o tomto typu obětí silným rétoricko-literárním nástrojem apologetiky proti „barbarům“, které se těmito látkami o krutostech snaží difamovat. Na základě analýzy literárních látek M. Bauks dochází k tomu, že kromě Dionýsova kultu tvoří zmínky o lidských obětech specifický *topos polemiky proti cizím národům* a jejich kultu/kulturám (Bauks 2010, s. 140nn). V tomto kontextu pak M. Bauks pojednává také Euripidovo drama o Ifigenii, jakož i aspekty vyprávění o obětech, jejichž smyslem je zaslíbení (typ Gelübde-Opfer). Ve svých závěrech ukazuje, jak je důležité rozlišovat obětní *příběhy* a obětní *polemiky* (Opfererzählungen / Opferpolemiken; s. 170n). – Pokud by doktorand znal tuto práci, mohl by zcela podstatným způsobem zpřesnit svůj výklad o „negativním vymezení identity“, navázat vlastní nápady na dosavadní práce k dané problematice a vyvarovat se blamáže s „objevováním Ameriky“. Ve světle výkladů M. Bauks, ve světle prací, na něž tato autorka již odkazuje, jakož i ve světle prací, které na ni dále navazují (viz např. recenze této knihy a pozdější publikace M. Bauks k tématu!), působí Baudišovy „úvahy“² nemálo amatérsky. Jako součást disertační práce je tato pasáž (s. 134–136) dobrým příkladem katastrofální kvality předloženého textu – že si toho autor přitom není vědom, je mu spíše k tíži.

IV. Jiftách interpretační (s. 149–152)

Vzhledem k tomu, že řadu interpretačních pozic představil autor již v předchozích kapitolách, jakoby mu v této samostatné kapitole došel dech či materiál – kapitola je ve svých proporcích mimořádně stručná. Přitom je nasnadě, že vyhodnocení rozmanitých interpretací téhož textu stojí za pořádné kritické pojednání, za důkladnou analýzu nejen uvedených příkladů, nýbrž zejména hermeneutické problematiky v pozadí. Takto pojatá kapitola by mohla synteticky pojednat ono množství rozmanitých pozic, které v předchozích kapitolách byly představeny, a celkově je vyhodnotit pro hlavní téma a cíle práce. – Autor však nic takového neposkytuje. Ve svém pojednání jen generalizujícím způsobem uvažuje, souhrnně rekapituluje již výše řečené, do samostatné rozpravy se nepouští, neuvádí žádnou literaturu, žádné autority či zdroje.

Některé distinkce, které přitom používá, jsou formulovány nedržitelným způsobem (například: „přístupy teologické“ – „přístupy rabínské literatury“ s. 150 či „interpretace biblická“ – „výklad rabínů“ – „interpretace teologická“ s. 151). Tyto generalizace ve spojení s formulačními nepřesnostmi a věcnou vágností vyumělkované argumentace (např.: „Teologický komentář je naopak zaměřen minimálně částečně věroučně, nahlíží tak tento text z odlišné perspektivy, která legalistní přístup primárně nepreferuje.“ s. 152) dávají pasáži, jež by snad měla být jedním z vrcholů disertační rozpravy k danému tématu, ráz rozmlženého, až neoborného povídání.

Proč se interpretační přístupy židovské a křesťanské provenience tak velice liší, se autor nakonec snaží zdůvodnit známou a často užívanou tezí, že křesťanství je „náboženství

² Vlastní formulace A. Baudiše (s. 135): „Na základě těchto úvah lze proto považovat lidskou oběť za narativní prostředek, který v biblickém textu slouží k negativnímu vymezení identity Israele vůči okolním národům.“

založené na *orthodoxii*“, zatímco „judaismus je primárně založen na *orthopraxi*“ (s. 151). Jakkoli se jedná o další z řady velkých generalizací, je na tomto výroku samozřejmě něco výstižného a v určitých souvislostech se dá tato teze i dobře použít. Problémem však je, že tato jednoznačná teze, ostře řezaný poznatek či argument nijak nevyplývá z autorových předchozích analýz, výkladů či hodnocení židovských a křesťanských tradic a nevysvětluje rozmanité pozice v dějinách interpretace vyprávění o Jiftáchovi, jak je autor výše představil. Bylo by zajímavé to zpracovat – autor to však uvádí jen jako nápad, resp. tvrzení.

2.3 K některým rysům a dílčím jednotlivostem:

- Název práce nevystihuje její obsah, vyjadřuje de facto jen látku kapitol I. a III.
- Se sekundární literaturou při výkladu textů autor nakládá převážně nekriticky. Většina pasáží, v nichž na mínění jiných autorů odkazuje či reprodukuje jejich teze, se vede v afirmativní rovině, případně v rovině referátu (často se jedná jakoby o koláž jen redakčně sestavených výpisků z četby). Velmi často přitom pracuje u jedné pasáže s výklady autorů z různých dob a různých kontextů (např. antičtí či středověcí autoři – výklady Kralické Šestidílky – Sedláčkův komentář 1910 – současné publikace), aniž by jasně vážil a kontextuálně hodnotil jejich argumenty. Ostatně, až na výjimky autor s cizími autory nevstupuje do kritického rozhovoru, neanalyzuje jejich teze (pouze je uvádí, prezentuje), nepouští se do argumentace *pro et contra* variantních pozic či výkladů, kterou by pak sám následně vyhodnotil a vyvodil z ní vlastní závěry. – To vše přitom nutně patří k odborné rozpravě doktorského typu a disertační práce má právě tyto kompetence suverénně osvědčit!
- S výše uvedeným nedostatkem zřejmě souvisí také to, že většina kapitol a podkapitol končí bez odstavců, které by obsahovaly závěrečné shrnutí a vyhodnocení právě provedeného výkladu (často spíše výčtového deskriptivního referátu) pro hlavní linii tématu.
- Řada pasáží, někdy i celé podkapitoly, jsou očividně založeny na jediném zdroji informací či jediném titulu odborné literatury. Například podkapitola 3.3.2 je celá založená na článku Th. Römera s mírným zohledněním článku D. Janzena. Pokud jsou v těchto pasážích uváděny pozice jiných autorů, jedná se o převzetí informací „z druhé ruky“ (tak např. odkaz na pozici Roberta Polzina, který je převzat – příznačně pouze příjmením! – z článku Janzenova; viz s. 142 a pozn. 440).
- Na mnoha místech se v předložené práci vyskytují drobné věcné chyby,³ mírně posunutá či nepřesná tvrzení, která v dané formulaci prostě neplatí. Častost těchto jevů je taková, že to textu jako celku dává ráz jisté ledabylosti, která odborné práci nejen nesluší, nýbrž nepřísluší. Například na str. 124 autor tvrdí, že „status“ (!?) lidských obětí ve Starém zákoně lze „souhrnně ... popsat tak, že se jedná o 'ohavnost před Hospodinem' (תועבת יהוה)“. To je problematická formulace, protože výraz „ohavnost Hospodinu“, je specifická fráze fráze užívaná *pouze* v Dt (celkem 8×) a Př (celkem 11×). Ani v knize Soudců, ani ve zbytku starozákonního písemnictví – s výjimkou uvedených dvou knih – se tento výraz nevyskytuje a proto těžko může být reprezentativním či „souhrnným“ vyjádřením. Dále autor své tvrzení dokládá formulací: „Konkrétní příklad tohoto spojení najdeme v Dt 12:31 či Jr 32:35...“. První údaj je správný, druhý nikoli – Jr 32,35 tuto frázi neobsahuje, nýbrž užívá absolutní variantu, frázi „ohavnost tuto“ (התועבה הזאת). Pokud měl autor na mysli tuto

³ Zdánlivě banální věcnou chybou je např. popletení světových stran na s. 53: „...centrum Gileádu se nachází v podstatě severozápadním směrem od území Efrajimců“ (ve skutečnosti severovýchodním). Jak má ale čtenář důvěřovat odbornému textu, který obsahuje i takové chyby?

souvislost, měl to vyjádřit přesně – nikoli formulací, která – brána vážně a doslova – *de facto* neplatí.

2.4 Jazyková kultura a vyjadřování:

Způsob vyjadřování a celková slovesná kultura nedílně patří ke kvalitě odborných textů. Autoři tím projevují, jak umějí nastudovanou komplexní problematiku a výsledky své expertní práce srozumitelně prezentovat odborné veřejnosti. Práce A. Baudiše je v tomto ohledu celkově pod obvyklým standardem a má rysy neurovnanosti – místy přechází do polohy publicistické (mj. užíváním hovorových výrazů a frází; např. s. 138: „Prvním směrem, kterým se můžeme v honbě za našimi odpověďmi ubírat, je...“ či s. 139: „Brownová odkazuje na text Be-rešit raba 60:3..., v němž je Jiftáchovi přiznána vina a Hospodin je »z obliga«...“), jakoby autorovi šlo spíše o atraktivnost či zábavnost, nikoli o přesnost odborného vyjadřování. Jinde se naopak vyjadřuje zbytečně šroubovaně, cizími slovy či nápadně odbornickou mluvou, ač lze řečené bez ztráty přesnosti formulovat standardní češtinou).⁴

Autorovo nepřesné vyjadřování se projevuje například v jeho užívání některých běžných odborných termínů (mj. soustavně užívá výraz „teorie“ tam, kde má na mysli „hypotézu“ či pouhou „tezi“ nebo dílčí variantu výkladu – viz např. s. 10, 13, 14, 51, 55, 67, 95, 96, 97, 100, 113 [2×], 125, 137 [2×], 135, 149, 152, 153 [4×!]).

Velmi často autor formuluje vágním, neurčitým, jakoby úmyslně mlžícím způsobem v kontextech, kde se v odborných textech vyžaduje jasná formulace a zřetelná konkrétní teze (mj. opakovaně nad otázkou významu hebrejských termínů autor formuluje „můžeme přeložit“ či „lze přeložit jako...“ místo aby jasně uvedl, co je v daném kontextu přesným významem pojednávaného termínu či fráze, viz např. s. 33, 52, 54, 91, 120 aj.).⁵

3. Hodnocení formálních náležitostí:

Po formální stránce je rukopis zpracován rámcově správně (má standardní náležitosti, nadto i jmenný rejstřík!). V rukopise ovšem zůstala řada překlepů⁶ a textových chyb,⁷ chyby formulační,⁸ ojediněle se dokonce vyskytují i nedostatky pravopisné⁹ – v míře, která celkově kazí jinak dobrý dojem z formálního provedení rukopisu (systém patových poznámek i jejich provedení je standardní, stejně jako seznam literatury strukturovaný dle typů publikací a zdrojů).

⁴ Občas autor při použití odborných výrazů chybuje, např. výraz „theoforních [jmen]“ (tj. jmen *nesoucích* božský atribut či jméno božstva) mění na „theofonní“ (překlep či výraz pro jméno *znějící* po božstvu?).

⁵ K tomu se pak ještě poji další nedostatek: Autor v těchto případech až na ojedinělé výjimky neodkazuje na standardní lexika či jiné odborné prameny, takže jeho tvrzení „lze přeložit jako...“ zůstává zcela vágní, bez věcného argumentu a bez jakékoli kontrolní autority. V publicistickém textu by to nevadilo – v odborném, zejména v disertaci, to vadí zásadně!

⁶ Vyznačuji přímo v rukopise; např. str. 13, 14, 21, 23, 24, 28, 31, 32, 35, 40, 41, 43 atd.

⁷ Např. nedopsané tvary (vynechaný prostor v kulatých závorkách) na str. 21 a 56. Chybná interpunkce ve spojení se závorkami na konci věty (viz str. 46, 3. řádek aj.). V podobě vlastních jmen biblických postav kolísá pravopis, jenž přitom neodpovídá „standardu“ ČEP, k němuž se autor výslovně přihlásil v úvodu (s. 9; srovnej např. s. 58 *Jeremiáš* [:: ČEP *Jeremjáš*], přitom však bezdůvodně na s. 9 *Malachjáš* [přitom hebr. מלאכי, nikoli מלאכיה, proto ČEP *Malachiáš*] atd.).

⁸ Např. vyšínuté vazby ...xxx či nedokončené větné formulace (chybějící sloveso))) atd.

⁹ Např. tvar *vyplývá* na str. 41, 47 (dokonce v citaci!) a str. 49; tvar *paralizující* na str. 42, *dychotomie*“ dvakrát na str. 57 atd.

4. Závěr:

Předložená disertační A. Baudiše má podstatné nedostatky a jednoznačně neodpovídá řadě z nároků, které se standardně kladou na doktorské disertační práce. Jak s ohledem na autorovu výchozí pracovní hypotézu, tak se zřetelem ke třem hlavním cílům své práce autor opomenul zpracovat významné monografie k dané problematice a jejím hlavním aspektům, stejně jako komentáře k pojednaným textům, kritické edice pramenů i tématické studie, které zásadně spoluutvářejí současnou odbornou diskusi k danému tématu. Autorovy vlastní výklady textů na řadě míst nenabízejí o mnoho více než parafráze obsahu, vlastní úvahy a nekritické, afirmativní citace výkladů a interpretací jiných autorů. Autorovo podání interpretačních pozic jiných autorů zůstává namnoze jen deskriptivním referátem, jemuž chybí analytické zpracování, zasazení do kontextů a trendů odborné debaty, soustavnější vyhodnocení a nakonec i vlastní autorovy kritické závěry. Kromě těchto zásadních deficitů obsahuje text předložené práce také velké množství dílčích chyb a nepřesností v jednotlivostech, které samy o sobě v této míře vyžadují opravu ještě před obhajobou. Sumárně lze konstatovat, že práce sice obsahuje množství dále využitelného materiálu (vlastní překlady rabínských textů, základní kontextuální informace o řešené problematice, výpisky a postřehy z přečtené literatury), avšak v daném tvaru je *jako doktorská disertace naprosto nepřijatelná*.

Práci proto jednoznačně nedoporučuji k obhajobě.

V Praze, dne 9. září 2019

Prof. ThDr. Martin Prudký

PS: Členům komise pro obhajobu i doktorandovi se omlouvám, pokud jim přijde rozsah tohoto posudku příliš dlouhý a tón příliš kritický. Po několikerém pročtení rukopisu práce a po konzultaci příslušné literatury k tématu jsem však přesvědčen, že míra kritiky je přiměřená a že důkladnějším zpracováním posudku jsem autorovi povinen. Bude-li mít doktorand zájem, mohu mu poskytnout podrobnější konzultaci nad detailně opoznámkovaným rukopisem.